

Jakie niepełnosprawności umożliwiają podejmowanie zatrudnienia? Analiza przypadków w ujęciu branżowym

What disabilities make it possible
to take up employment?
Case studies by industry

Słowa kluczowe: osoba niepełnosprawna, kody niepełnosprawności, opis informacji o zawodzie, rynek pracy, Polska Klasyfikacja Działalności (PKD), zatrudnienie.

Key words: disabled person, disability codes, description of occupation, labour market, Polish Classification of Activities (PKD), employment.

Abstract. The issues of employment opportunities for people with disabilities are included in all descriptions including the information about occupations developed in the PO WER project „Developing, supplementing and updating information about occupations and its dissemination using modern communication tools – INFODORADCA +”. The article focuses on the analysis of different types of disabilities (represented by codes) with regard to the possibility of the disabled being employed in professions from selected sectors of the Polish Classification of Activities (PKD). The data presented in the article proves the unexploited high employment potential of people with disabilities that could be beneficial for both parties – the disabled and the employers.

Wprowadzenie. Celem artykułu jest ukazanie możliwości podejmowania zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne, co jest bardzo istotne w kontekście obecnej sytuacji na rynku pracy. Analiza poszczególnych opisów Informacji o Zawodach pokazuje tę kwestię pod kątem rodzajów schorzeń, ujętych w formie kodów, z których korzystają instytucje orzekające o niepełnosprawności. Na wstępie zostanie krótko zaprezentowane zagadnienie niepełnosprawności i problemy związane z zatrudnianiem osób z tej grupy oraz omówione zostaną podstawowe kody niepełnosprawności, jakimi posługują się twórcy opisów informacji o zawodach, a następnie przedstawiona zostanie analiza możliwości podejmowania pracy przez osoby niepełnosprawne w zawodach reprezentujących wybrane branże Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

Problemy osób niepełnosprawnych na rynku pracy. Zagadnienie niepełnosprawności jest złożone¹, pojawienie się jej zmienia życie jednostki w wielu wymiarach², w interesującym nas kontekście wskazuje na bariery w funkcjonowaniu zawodowym³.

W ujęciu prawnym „(...) niepełnosprawnymi są osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeżeli uzyskały orzeczenie o zakwalifikowaniu do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (...); orzeczenie o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy (...); orzeczenie o rodzaju i stopniu niepełnosprawności osoby, która nie ukończyła szesnastego roku życia”⁴.

Według badania BAEL wskaźnik zatrudnienia i współczynnik aktywności zawodowej odnoszące się do osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym są znacząco niższe od tych samych indeksów dla ogółu ludności w tej grupie wiekowej⁵. Biorąc pod uwagę aktywność ekonomiczną osób niepełnosprawnych prawnie w wieku produkcyjnym, wskaźnik zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych w IV kwartale 2018 r. osiągnął pułap 26,0%, współczynnik aktywności zawodowej – 28,3%, stopa bezrobocia – 8,2%, zaś wymienione wskaźniki dla osób sprawnych w wieku produkcyjnym osiągnęły odpowiednio: 77,5; 80,6; 3,8⁶.

Osoby niepełnosprawne są bardzo często z różnych przyczyn oddalone od rynku pracy, obok problemów zdrowotnych, barier architektonicznych i społecznych (stereotypy)⁷, problemów prawnych i organizacyjnych, sami wykazują niski poziom zaangażowania w poszukiwanie pracy, a wiąże się to także z utrudnionym dostępem do instytucji

¹ por. K. Błęszyńska, *Niepełnosprawność a struktura identyfikacji społecznych*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2001. por. W. Dykik, *Pedagogika specjalna*, UAM, Poznań 2002, s. 16.

² por. I.D. Karwat, M. Pencuła, *Nazewnictwo i definiowanie niepełnosprawności – trudności w ujednocnieniu* [w:] *Problemy ludzi starszych i niepełnosprawnych w rolnictwie*, red. L. Solecki, Instytut Medycyny Wsi, Lublin 2004, s. 153, za: M. Garbat, *Bariery w systemie zatrudniania osób niepełnosprawnych*, praca doktorska, promotor: prof. dr hab. M. Żukowski, Poznań 2008, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu Wydział Ekonomii, s. 16; <http://docplayer.pl/4765342-Bariery-w-systemie-zatrudniania-osob-niepelnosprawnych.html> [dostęp 18.04.2019].

³ por. T. Majewski, *Rehabilitacja zawodowa i zatrudnianie osób niewidomych i słabo widzących*, KIG-R, Warszawa 2004, s. 35, za: M. Garbat, *Bariery w systemie zatrudniania...*, dz. cyt., s. 17; <http://docplayer.pl/4765342-Bariery-w-systemie-zatrudniania-osob-niepelnosprawnych.html> (dostęp 19. 04. 2019).

⁴ art. 2 pkt 10 *Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*, Dz.U. z dnia 9 października 1997 r. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.; por. O. Komorowska, *Osoba niepełnosprawna w Polsce i w Niemczech – wybrane aspekty prawne*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, t. LXXXIII, 2011, s. 311–322, s. 315.

⁵ *Diagnoza potrzeb i oczekiwań osób z niepełnosprawnością w zakresie kompetencji specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją, Raport metodologiczny*, opracowanie: PFRON, Departament ds. Programów, Wydział Badań i Analiz: Beata Góral, Piotr Wójtowicz, Warszawa 2018, <http://ips.uw.edu.pl/> [dostęp: 18.04.2019].

⁶ Kwartałne i roczne dane z BAEL GUS 1993-IV kw. 2018 aktualizacja 25.03.2019 <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/index.php?c=page&id=81&pdf=1> (dostęp 19. 04. 2019).

⁷ M. Mazur-Mitrowska, *Sposoby poszukiwania pracy przez osoby niepełnosprawne*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”, 1/2018

pomocowych i edukacyjnych. Jednocześnie badania potwierdzają⁸, że praca ma dla wielu osób z tej grupy duże znaczenie, jest nie tylko źródłem uzyskiwania materialnych profitów, tym samym – podnoszenia statusu życiowego, osiągnięcia samodzielności i niezależności, ale także możliwością kontaktowania się z innymi, jest urozmaiceniem życia, sposobem realizowania swoich zainteresowań, zdobywania i doskonalenia umiejętności, w kontekście uzyskiwania szacunku i aprobaty społecznej.

Prowadzenie doradztwa zawodowego i działalność informacyjna w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym jest pierwszym etapem inicjującym aktywizację zawodową. Jedną z przesłanek udzielania profesjonalnych usług w tym zakresie jest dostęp do aktualnej i kompleksowej wiedzy o zawodach, a zapotrzebowanie to zaspakaja efekt projektu *Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji – INFODORADCA+*⁹, w postaci opisów 1000 zawodów z Klasyfikacji Zawodów i Specjalności.

Odniesienie do kwestii niepełnosprawności w opisach Informacji o Zawodach.

W każdym z opisów zostały uwzględnione ograniczenia i możliwości podjęcia pracy w danym zawodzie, w kontekście tzw. kodów niepełnosprawności, którymi posługują się Wojewódzkie Zespoły Orzekania o Niepełnosprawności, będące symbolami rodzaju schorzeń, które mogą stanowić przeciwwskazanie do wykonywania określonych zadań zawodowych. Należy pamiętać, że oznaczenia te tylko poglądowo wskazują na ograniczenia lub przeciwwskazania, odnośnie do wykonywania pewnych prac, gdyż o dopuszczeniu do stanowiska decyduje w każdym przypadku lekarz medycyny pracy, który ocenia rodzaj i natężenie schorzenia, informując także o przystosowaniu miejsca pracy do potrzeb danej osoby niepełnosprawnej. Poniżej znajduje się wykaz podstawowych kodów niepełnosprawności, którymi posługiwali się autorzy opisów Informacji o Zawodach.

Informacje dotyczące niepełnosprawności znajdują się we wszystkich opisach zawodów, przygotowanych w ramach projektu INFODORADCA+ w dwóch miejscach: w rozdziale 2: **Opis zawodu**, w ppkt. „**Wymagania psychofizyczne i zdrowotne**” oraz w rozdziale 4: **Odniesienie do sytuacji zawodu na rynku pracy i możliwości doskonalenia zawodowego** pkt. 4: „**Możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zawodzie**”¹⁰. Każdy opis opatrzony jest informacją, że warunkiem niezbędnym, jaki należy spełnić, planując zatrudnienie osób niepełnosprawnych, jest identyfikacja indywidualnych barier i dostosowanie technicznych i organizacyjnych warunków środowiska oraz stanowiska pracy do ich potrzeb.

⁸ Por. M. Mazur, *Aksjologiczne konteksty pracy. Teoretyczne i empiryczne ujęcie tematyki wartości (w:) Pedagogiczne aspekty zarządzania organizacją*, red. Szpakowski M, Dąbek E., Wydawnictwo Knowledge Innovation Center, Zamość 2014, s. 151–184.

⁹ Por. K. Symela, I. Woźniak, *Podręcznik. Jak tworzyć informacje o zawodach funkcjonujących na rynku pracy?*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, Warszawa 2018.

¹⁰ Więcej informacji: K. Symela, I. Woźniak, *Podręcznik...*, dz. cyt.

Tabela 1. Oznaczenie i nazwa kodu niepełnosprawności¹¹

Oznaczenie	Nazwa kodu niepełnosprawności
01-U	upośledzenie umysłowe
02-P	choroby psychiczne
03-L	zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu
04-O	choroby narządu wzroku
05-R	upośledzenie narządu ruchu
06-E	epilepsja
07-S	choroby układu oddechowego i krążenia
08-T	choroby układu pokarmowego
09-M	choroby układu moczowo-płciowego
10-N	choroby neurologiczne
11-I	inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego
12-C	całościowe zaburzenia rozwojowe

Możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych – analiza pod kątem wybranych sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności. Eksperci, przygotowując opisy Informacji o Zawodach w zakresie możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych, posługują się wspomnianymi kodami. W bardzo wielu zawodach możliwe jest zatrudnienie osób niepełnosprawnych, jednak zdarzają się i takie rodzaje prac, głównie ze względu na złożoność czynności oraz wymaganą wysoką sprawność fizyczną, gdzie jest to wykluczone.

Poniższe zastawienia tabelaryczne zawierają będą analizę zawodów pod kątem możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych, biorąc pod uwagę wybrane Sekcje PKD. Symbolem „x” oznaczono kody w odniesieniu do zawodów, w których jest to możliwe, zaś znacznikiem „-” te, w których występują zdecydowane ograniczenia.

Tabela 2. Możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zawodach Sekcji L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

Nazwa i kod zawodu wg KZiS	Symbol kodu niepełnosprawności											
	01-U	02-P	03-L	04-O	05-R	06-E	07-S	08-T	09-M	10-N	11-I	12-C
Administrator nieruchomości 333403			x	x	x							
Agent do spraw pozyskiwania gruntów 333401			x	x	x							
Doradca do spraw rynku nieruchomości 333404			x	x	x							
Pośrednik w obrocie nieruchomościami 244101			x	x	x							
Pracownik wynajmu powierzchni komercyjnych 333402			x	x	x							
Rzeczoznawca majątkowy 244102			x	x	x							
Zarządca nieruchomości 244003			x	x	x							

¹¹ Na podstawie: Kody niepełnosprawności i ich znaczenie: <http://partnerfirm.pl/kody-niepelnosprawnosci-i-ich-znaczenie/?print=pdf> (dostęp 20. 04. 2019). Szczegółowe informacje zostały zawarte w artykule: M. Mazur-Mitrowska, *Możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych na przykładzie wybranych opisy informacji o zawodach*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 3/2018, s. 85–100.

Na przykładzie zawodów Sekcji L PKD – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, widzimy, że istnieją możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych ruchowo (05-R), dotyczy to osób z niewielką dysfunkcją kończyn dolnych, która nie wyklucza samodzielnego poruszania się w przypadku zawodów: Administrator nieruchomości (333403), Zarządca nieruchomości (244003), z niewielką dysfunkcją kończyn dolnych (05-R), która nie wyklucza stania i chodzenia, oraz z niewielką dysfunkcją kończyn górnych (05-R), która nie wyklucza wykonywania bardziej precyzyjnych czynności, wymagających sprawności rąk i palców, w odniesieniu do zawodów: Agent do spraw pozyskiwania gruntów (333401), Doradca do spraw rynku nieruchomości (333404), Pracownik wynajmu powierzchni komercyjnych (333402). W zawodzie Rzeczoznawca majątkowy (244102) mogą pracować osoby z niewielką dysfunkcją kończyn dolnych (05-R), która nie wyklucza stania i chodzenia z uwagi na pracę w terenie, podczas oględzin nieruchomości (bariery architektoniczne), oraz z niewielką dysfunkcją kończyn górnych (05-R). O pracę w zawodzie Pośrednika w obrocie nieruchomościami (244101) mogą starać się osoby z niewielką dysfunkcją kończyn dolnych, która nie wyklucza stania i chodzenia, jak również z dysfunkcją kończyn dolnych znacznego stopnia, w tym także poruszających się na wózku inwalidzkim, jeżeli praca jest zespolona i występuje podział obowiązków.

Wymienione w zestawieniu zawody mogą wykonywać także osoby z chorobami narządu wzroku (04-O), jeśli posiadana wada jest skorygowana odpowiednimi szklami optycznymi lub soczewkami kontaktowymi, które zapewnią ostrość widzenia, z zaleceniem zastosowania oprogramowania powiększającego litery i grafikę oraz doświetlenia stanowiska pracy w przypadku zawodów: Agent do spraw pozyskiwania gruntów (333401), Pracownik wynajmu powierzchni komercyjnych (333402), Doradca do spraw rynku nieruchomości (333404), Pośrednik w obrocie nieruchomościami (244101), Rzeczoznawca majątkowy (244102).

We wszystkich wymienionych w tej sekcji PKD zawodach jest możliwe podjęcie pracy przez osoby słabosłyszące (03-L), warunkiem jest zapewnienie odpowiedniej pomocy technicznej oraz właściwego przygotowania środowiska i stanowiska pracy. Dotyczy to najczęściej zastosowania aparatu słuchowego, aby było możliwe używanie urządzeń teleinformatycznych, takich jak telefon czy komputer, w celu prowadzenia komunikacji werbalnej z innymi osobami.

W większości zaprezentowanych zawodów możliwe jest zatrudnienie osób niepełnosprawnych ruchowo (05-R), oczywiście w zależności od specyfiki zawodu mamy odpowiednio dodatkowe uszczegółowienia, dotyczące wymagań w zakresie sprawności kończyn górnych lub/i dolnych. Dotyczy to możliwości przemieszczania się w zawodzie: Specjalista do spraw ubezpieczeń majątkowych i osobowych (241307), stania i chodzenia, w tym samodzielnego przemieszczania się po zróżnicowanym terenie, w zawodach: Agent ubezpieczeniowy (332101), Pracownik do spraw kredytów (331201), Pracownik do spraw pożyczek (331202); możliwości obsługi komputera w przypadku zawodów: Analityk finansowy (241306), Doradca finansowy (241202), Pracownik do spraw kredytów (331201), Specjalista bankowości (241304), Specjalista do spraw

Tabela 3. Możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zawodach Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa

Nazwa i kod zawodu wg KZiS	Symbol kodu niepełnosprawności											
	01-U	02-P	03-L	04-O	05-R	06-E	07-S	08-T	09-M	10-N	11-I	12-C
Agent ubezpieczeniowy 332101			x	x	x							
Analityk finansowy 241306			x	x	x							
Analityk kredytowy 241302			x	x	x		x	x	x		x	
Broker reasekuracyjny 332103	-		x	x	x							
Broker ubezpieczeniowy 332104	-		x	x	x							
Doradca finansowy 241202			x	x	x							
Pracownik do spraw kredytów 331201			x	x	x		x	x	x		x	
Pracownik do spraw pożyczek 331202			x	x	x		x	x	x		x	
Specjalista bankowości 241304	-		x	x	x							
Specjalista do spraw ubezpieczeń majątkowych i osobowych 241307			x	x	x							

ubezpieczeń majątkowych i osobowych (241307); możliwości przemieszczania się do klientów w zawodach: Broker reasekuracyjny (332103), Broker ubezpieczeniowy (332104); utrzymywania zdalnych kontaktów ze współpracownikami, w odniesieniu do zawodu: Specjalista do spraw ubezpieczeń majątkowych i osobowych (241307). W zawodach: Doradca finansowy (241202) oraz Analityk kredytowy (241302) mogą być zatrudniane osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich, w przypadku drugiego zawodu wymagany jest wówczas odpowiedni dobór stanowiska bądź ograniczenie lub zmodyfikowanie zakresu pracy w celu umożliwienia wykonywania zadań w pozycji siedzącej – zalecana jest praca biurowa lub koncepcyjna.

We wszystkich prezentowanych zawodach możliwe jest zatrudnienie osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu wzroku (04-O), jeśli wada jest skorygowana odpowiednimi szklami optycznymi lub soczewkami kontaktowymi, które zapewnią ostrość widzenia, w przypadku zawodu: Doradca finansowy (241202) mamy warunek stosowania szkieł korekcyjnych, dobrego oświetlenia, ewentualnie specjalnych programów powiększających tekst i grafikę.

We wszystkich wymienionych w tej sekcji PKD zawodach jest możliwe podjęcie pracy przez osoby słabosłyszące (03-L), pod warunkiem zapewnienia im odpowiedniej pomocy technicznej (np. aparatów słuchowych) oraz właściwego przygotowania środowiska i stanowiska pracy np. pod kątem komunikacji z klientami i współpracownikami.

W zawodach: Analityk kredytowy (241302), Pracownik do spraw kredytów (331201), Pracownik do spraw pożyczek (331202), mogą pracować osoby także z innymi rodzajami niepełnosprawności, wynikającymi z chorób układu krążenia, oddechowego, pokarmowego, moczowo-płciowego i in., pod warunkiem, że praca nie wymaga znacznego wysiłku fizycznego lub jest zorganizowana w taki sposób, aby pracownik miał możliwość regularnego przyjmowania leków i dokonywania niezbędnych zabiegów pielęgnacyjno-medycznych (np. zastrzyków insulinowych).

Istotny zapis dotyczy zawodów: Broker reasekuracyjny (332103), Broker ubezpieczeniowy (332104) oraz Specjalista bankowości (241304), w których ograniczenie zatrudnienia dotyczy osób niemających możliwości kontaktowania się z innymi ludźmi oraz osób niepełnosprawnych intelektualnie, bowiem może być to przeszkodą w wykonywaniu pracy zgodnie z oczekiwaniami pracodawcy oraz klientów.

Tabela 3. Możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zawodach Sekcja F – Budownictwo

Nazwa i kod zawodu wg KZiS	Symbol kodu niepełnosprawności											
	01-U	02-P	03-L	04-O	05-R	06-E	07-S	08-T	09-M	10-N	11-I	12-C
Brukarz 711205			x	x								
Cieśla szalunkowy 711502			x	x								
Elektryk budowlany 741104			x	x								
Elektromonter reklam świetlnych 741102			x	x	x							
Hydraulik 712601			x	x								
Konserwator budynków i stanu technicznego pomieszczeń 711101			x	x								
Malarz budowlany 713102			x	x								
Malarz-tapeciarz 713101			x	x								
Mistrz produkcji w budownictwie ogólnym 312304	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Monter / składacz okien 712501		x	x	x								
Monter bram 721401		x	x	x								
Monter izolacji chemoodpornych i antykorozyjnych 712402			x	x								
Monter konstrukcji aluminiowych 721403		x	x	x								
Monter konstrukcji linowych stałych 721502			x	x								
Monter ociepleń budynków 712301			x	x								
Monter sieci wodnych i kanalizacyjnych 712612			x	x								
Monter stolarki budowlanej S 712906			x	x								
Monter szkła budowlanego 712506			x	x								
Monter urządzeń chłodniczych i gastronomicznych 821114			x	x								
Monter urządzeń energetyki odnawialnej 712614			x	x								
Monter-instalator urządzeń technicznych w budownictwie wiejskim 723314			x	x								
Murarz 711202			x	x								
Operator koparki 834205				x	x							
Operator koparko-ladowarki 834206	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-
Operator maszyn i sprzętu torowego 834203			x	x	x							
Operator sprzętu ciężkiego 834204	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-
Operator spycharki 834208	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-
Operator żurawia jezdniowego 834316	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-
Operator żurawia wieżowego 834317	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-
Posadzkarz 712204			x	x								
Robotnik rozbiórki budowli 711904	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stolarz budowlany 711503		x	x	x								
Szpachlarz 713104			x	x	x							
Technik architekt 311203			x	x	x							

W niemalże wszystkich zawodach „zlokalizowanych” w sekcji PKD Budownictwo, oprócz zawodu: Mistrz produkcji w budownictwie ogólnym (312304), Robotnik rozbiórki budowli (711904) jest możliwe zatrudnienie osób z dysfunkcją narządu wzroku (04-O), jeśli posiadana wada jest skorygowana odpowiednimi szklami optycznymi lub soczewkami kontaktowymi, które zapewnią ostrość widzenia, w zawodzie Konserwator budynków i stanu technicznego pomieszczeń (711101) – zaleca się również doświetlenie stanowiska pracy.

W wielu zawodach także możliwe jest zatrudnienie osób słabosłyszących (03-L) pod warunkiem zapewnienia im odpowiedniej pomocy technicznej (najczęściej aparatów słuchowych/implantów) oraz właściwego przygotowania środowiska i stanowiska pracy. Warto wymienić kilka przykładów: w zawodzie: Elektryk budowlany (741104) mogą być zatrudnione osoby z niewielkimi zaburzeniami słuchu (03-L), pod warunkiem zapewnienia im odpowiedniej pomocy technicznej oraz właściwego przygotowania środowiska i stanowiska pracy, np. pod kątem możliwości percepcji sygnałów alarmowych, natomiast w zawodzie Konserwator budynków i stanu technicznego pomieszczeń (711101) znajdują zatrudnienie osoby słabosłyszące (03-L), jeżeli po zastosowaniu aparatu słuchowego i możliwym do przeprowadzenia dostosowaniu do niego urządzeń teleinformatycznych, takich jak telefon czy komputer, będą mogły prowadzić komunikację werbalną z innymi osobami.

W zawodach: Posadzkarz (712204), Monter/składacz okien (712501), Monter bram (721401), Monter konstrukcji aluminiowych (721403), Monter ociepleń budynków (712301), Stolarz budowlany (711503), Szpachlarz (713104), mogą podjąć pracę osoby słabosłyszące, głuche i głuchonieme (03-L), pod warunkiem zapewnienia im odpowiedniej pomocy technicznej oraz właściwego przygotowania środowiska i stanowiska pracy.

W kilku zawodach jest możliwe zatrudnienie osób niepełnosprawnych z niewielką dysfunkcją kończyn dolnych (05-R), która nie wyklucza stania i chodzenia, w tym samodzielnego przemieszczania się po zróżnicowanym terenie, np. Operator maszyn i sprzętu torowego (834203), Szpachlarz (713104), a także z niewielką dysfunkcją kończyn górnych (05-R), która nie wyklucza wykonywania bardziej precyzyjnych czynności, w odniesieniu do zawodu: Elektromonter reklam świetlnych (741102). W zawodzie Technik architekt (311203) mogą podjąć pracę osoby z dysfunkcją narządu ruchu (05-R), dotyczy to głównie stanowisk, gdzie praca wiąże się z obsługą komputera i polega np. na sporządzaniu dokumentacji technicznej w pomieszczeniach biurowych. Osoby z chorobami psychicznymi (02-P) mogą podjąć pracę w zawodach: Monter/składacz okien (712501), Monter bram (721401), Monter konstrukcji aluminiowych (721403), Stolarz budowlany (711503), pod warunkiem, że ich praca – poza wyjątkowymi sytuacjami (wyjazdy, sytuacje kryzysowe w firmie) – nie zaburza im rytmu dnia i nocy oraz jest zachowana zasada równego traktowania pracowników.

W wybranych zawodach sekcji F – Budownictwo, np. Operator koparko-ładowarki (834206), Operator spycharki (834208), Operator żurawia wieżowego (834317), Operator żurawia jezdniowego (834316) niemożliwe jest zatrudnienie osób

niepełnosprawnych ze względu na trudne warunki pracy. Wyjątek mogą stanowić osoby z dysfunkcją narządu wzroku (04-O), jeśli posiadana wada jest odpowiednio skorygowana szklami optycznymi lub kontaktowymi, zapewniającymi ostrość widzenia.

W zawodach: Mistrz produkcji w budownictwie ogólnym (312304) oraz Robotnik rozbiórki budowli (711904) ze względu na charakter pracy i względy bezpieczeństwa nie ma możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Tabela 4. Możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zawodach Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe

Nazwa i kod zawodu wg KZiS	Symbol kodu niepełnosprawności											
	01-U	02-P	03-L	04-O	05-R	06-E	07-S	08-T	09-M	10-N	11-I	12-C
Bielizniarz 753101		x	x	x	x							
Bukieciarz 524901	x		x	x	x	x						
Cholewkarz 753601			x	x	x		x			x		
Garmażer 751101			x	x	x							
Gorseciarka 753102		x	x	x	x							
Elektromechanik urządzeń chłodniczych 741205			x	x	x							
Hafciarka 753301		x	x	x	x							
Kapelusznik-czapnik (753103)		x	x	x	x							
Koronkarka 731803		x	x	x	x							
Kożusznik 753104		x	x	x	x							
Lakiernik tworzyw sztucznych 713204			x		x							
Malarz-lakiernik konstrukcji i wyrobów metalowych 713207			x		-					-		
Maszynista maszyn offsetowych 732205			x	x	x							
Mechanik lotniczy obsługi technicznej 315318			x	x	x	x	x	x	x		x	
Monter mebli 821902			x	x	x							
Obuwnik miarowy 753603			x	x	x		x			x		
Płatnerz 722202			x	x	x							
Przetwórcza owoców i warzyw 751402			x	x								
Rękawicznik 753108		x	x	x	x							
Rymarz 753703			x	x	x		x			x		
Rzeźnik-wędliniarz 751105		x	x	x	x							
Szewc 753606			x	x	x							
Szwaczka maszynowa 815301		x	x	x	x							
Szwaczka ręczna 753303	x	x	x	x		x		x			x	
Tartacznik 817211			x		x							
Technik organizacji produkcji 311917	-	-	x	x	x					-		
Technik mechanik precyzyjny 311510			x	x	x							
Technik utrzymania ruchu 311514				x	x							
Tokarz / frezer obrabiarek sterowanych numerycznie 722313			x	x								
Tokarz w drewnie 752310			x	x	x							
Tokarz w metalu 722314			x	x								
Wyprawiacz skór futerkowych 753505				x	x							
Wytwórcza sztucznych kwiatów 731903			x	x	x							

We wszystkich zawodach prezentowanej powyżej Sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe, oprócz Wyprawiacza skór futerkowych (753505) i Technika utrzymania ruchu (311514), możliwe jest zatrudnienie osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu słuchu i mowy (03-L), tj. osób słabosłyszących, pod warunkiem zapewnienia im odpowiednich pomocy technicznych oraz właściwego przygotowania środowiska i stanowiska pracy. W niektórych zawodach, np. Bieliźniarz (753101), Bukieciarz (524901), Garmażer (751101), Gorseciarz (753102), Hafciarka (753301), Kapelusznik-czapnik (753103), Koronkarka (731803), Kozusznik (753104), Lakiernik tworzyw sztucznych (713204), Malarz-lakiernik konstrukcji i wyrobów metalowych (713207), Rękawicznik (753108), Technik mechanik precyzyjny (311510), Rymarz (753703), Rzeźnik-wędliniarz (751105), Szwaczka ręczna (753303), Szwaczka maszynowa (815301), Tartacznik (817211), Tokarz w drewnie (752310), Wytwórca sztucznych kwiatów (731903), oczekiwana jest percepcja słuchowa np. pod kątem odbierania sygnałów alarmowych, co wiąże się z właściwym wykonywaniem zadań zawodowych.

Możliwe jest zatrudnienie w zawodach tej Sekcji PKD osób niepełnosprawnych, z dysfunkcją narządu wzroku (04-O), jeśli wada jest skorygowana odpowiednimi szklami optycznymi lub soczewkami kontaktowymi, które zapewnią ostrość widzenia, wyjątek stanowią w tym wypadku zawody: Malarz-lakiernik konstrukcji i wyrobów metalowych (713207) oraz Tartacznik (817211). W zawodzie Płatnerz (722202) mogą pracować osoby z nieznaczną dysfunkcją narządu wzroku, która nie ogranicza zakresu pola widzenia oraz nie zaburza percepcji kształtów i kolorów (04-O), w zawodzie: Szwaczka ręczna (753303) zaś zatrudnienie mogą uzyskać osoby widzące obuocznie, o prawidłowym lub nieznacznie ograniczonym zakresie pola widzenia oraz z nieznaczną dysfunkcją narządu wzroku, jeśli może być skorygowana odpowiednimi szklami optycznymi lub soczewkami kontaktowymi.

W większości zawodów tej Sekcji PKD możliwe jest zatrudnienie osób z niepełnosprawnością ruchową (05-R), przy dodatkowych ograniczeniach (np. w zawodzie Bieliźniarz (753101) tego rodzaju niepełnosprawność nie powinna wykluczać stania i chodzenia, w tym samodzielnego przemieszczania się po zróżnicowanym terenie).

O podjęcie pracy w zawodach: Bieliźniarz (753101), Gorseciarz (753102), Hafciarka (753301), Kapelusznik-czapnik (75310), Koronkarka (731803), Kozusznik (753104), Rękawicznik (753108), Rzeźnik-wędliniarz (751105), Szwaczka maszynowa (815301), Szwaczka ręczna (753303) mogą starać się osoby z chorobami psychicznymi (02-P), pod warunkiem, że ich praca – poza wyjątkowymi sytuacjami (wyjazdy, sytuacje kryzysowe w firmie) – nie zaburza im rytmu dnia i nocy i jest zachowana zasada równego traktowania pracowników.

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim (01-U) mogą podejmować pracę w zawodach: Bukieciarz (524901) oraz Szwaczka ręczna (753303). Wiąże się to jednak z wieloma zaleceniami, gdyż osoby te potrzebują wsparcia i nadzoru podczas nauki wykonywania konkretnych czynności zawodowych. Możliwe jest także zatrudnienie osób chorych na epilepsję (06-E) w zawodzie Szwaczka ręczna (753303), jeżeli ryzyko ataków jest możliwe do oszacowania, przy czym należy unikać pracy na

podwyższeniu, obsługi maszyn, pracy przy skontrastowanych, powtarzalnych rytmicznie, drobnych wzorach na materiałach. W zawodach: Bukieciarz (524901) i Mechanik lotniczy obsługi technicznej (315318) osoby z tymi schorzeniami mogą być zatrudnione warunkowo, po racjonalnym ograniczeniu zakresu zadań do sytuacji, w których możliwy jest stały nadzór i ewentualna szybka pomoc, a stanowisko pracy nie stwarza potencjalnych zagrożeń w razie emisji choroby.

Niepełnosprawni z niewielkimi dysfunkcjami układu oddechowego (07-S) oraz oddechowego (07-S) mogą być zatrudnieni w zawodach: Cholewkarz (753601), Mechanik lotniczy obsługi technicznej (315318), Obuwnik miarowy (753603), Rymarz (753703), natomiast w zawodzie: Szwaczka ręczna (753303), Mechanik lotniczy obsługi technicznej (315318) mogą znaleźć zatrudnienie osoby z chorobami układu pokarmowego (08-T), w tym ostatnim zawodzie także osoby z chorobami układu moczowo-płciowego (09-M). Niewielka dysfunkcja układu nerwowego (10-N) nie jest przeszkodą w podejmowaniu pracy w zawodach: Cholewkarz (753601), Obuwnik miarowy (753603) oraz Rymarz (753703).

Osoby cierpiące na schorzenia endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego i inne, mogą starać się o zatrudnienie w zawodach: Mechanik lotniczy obsługi technicznej (315318) i Szwaczka ręczna (753303).

W tabeli uwidoczono także przeciwwskazania jako znak „-”, dotyczące podejmowania pracy w niektórych zawodach: w przypadku Malarza-lakiernika konstrukcji i wyrobów metalowych (713207) są to kody: (05-R) i (10-N), natomiast w zawodzie Technika organizacji produkcji (311917) – odpowiednio: (01-U), (02-P) oraz (10-N).

Podsumowanie. Ze względu na ograniczoną objętość artykułu dokonano analizy tylko niektórych zawodów wybranych Sekcji PKD. Mimo że mamy do czynienia z niewielką próbką, już widzimy tendencje odnośnie do kodów wskazujących na schorzenia, odpowiadające możliwościom podejmowania pracy przez osoby niepełnosprawne. W przeważającej ilości zawodów dostęp do nich mają osoby z dysfunkcjami (05-R), oznaczającymi ograniczenia ruchowe kończyn górnych i/lub dolnych. Nie ma przeszkód w tym względzie, jeśli praca ma charakter biurowy, nie wymaga zbyt częstego przemieszczania się, ani używania siły fizycznej.

Większość zawodów mogą wykonywać także osoby z dysfunkcją narządu wzroku (04-O), jeśli wada jest skorygowana odpowiednimi szklami optycznymi lub soczewkami kontaktowymi, które zapewnią ostrość widzenia. Dotyczy to także osób z dysfunkcją narządu słuchu, mowy (03-L), tj. osób słabosłyszących, pod warunkiem zapewnienia im odpowiednich pomocy technicznych oraz właściwego przygotowania środowiska i stanowiska pracy. W niektórych zawodach mogą także pracować osoby głuche i głuchonieme.

Z przedstawionych w opisach Informacji o Zawodach wiadomości mogą korzystać różne grupy uczestników rynku pracy. Będzie to cenny materiał zarówno dla samych osób niepełnosprawnych, ze względu na wykaz wymagań zdrowotnych i przeciwwskazań, ważnych z punktu widzenia podejmowania pracy, jak i dla pracodawców, którzy

zapoznać się będą mogli z możliwościami zatrudniania osób w określonych zawodach, biorąc pod uwagę ich schorzenia i rodzaje dysfunkcji.

Materiał w postaci 1000 opisów Informacji o Zawodach jest nieocenionym źródłem wiedzy dla doradców zawodowych/doradców klienta, udzielających porad osobom niepełnosprawnym w różnym wieku i znajdującym się w różnej sytuacji na rynku pracy, podejmującym decyzje edukacyjno-zawodowe, jak również związane z przekwalifikowaniem, kształceniem w nowej profesji. Warto skonfrontować obiegowe sądy z aktualną i rzetelną wiedzą ekspercką, zawartą w omawianych opisach. Korzystanie z niej przyczyni się także do konstruowania dopasowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych oferty szkoleń i kursów.

Wzrost świadomości społecznej w oparciu o dostęp do informacji zawodoznawczej, obejmującej także wymagania, przeciwwskazania lub ograniczenia w odniesieniu o określonych zawodów, będzie skutkował lepszymi wyborami edukacyjno-zawodowymi, przynosząc korzyści zarówno jednostkom rozpoczynającym swoją karierę, jak i osobom, które ze względu na różne okoliczności życiowe, w tym zdrowotne, muszą ją modyfikować. Jest to także wskazówka dla pracodawców, aby zwrócili uwagę na grupę osób niepełnosprawnych jako swoich potencjalnych pracowników, bowiem przedstawione analizy pokazują szerokie możliwości zatrudnienia osób z różnymi rodzajami schorzeń i dysfunkcji w wielu zawodach.

Bibliografia

1. Błęszyńska K., *Niepełnosprawność a struktura identyfikacji społecznych*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2001.
2. Dykcik W., *Pedagogika specjalna*, UAM, Poznań 2002.
3. Garbat M., *Osoba niepełnosprawna w środowisku społecznym*, Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne, 2003, nr 1.
4. Karwat I.D., Pencuła M., *Nazewnictwo i definiowanie niepełnosprawności – trudności w ujednocnieniu*, [w:] *Problemy ludzi starszych i niepełnosprawnych w rolnictwie*, red. L. Solecki, Instytut Medycyny Wsi, Lublin 2004.
5. Komorowska O., *Osoba niepełnosprawna w Polsce i w Niemczech – wybrane aspekty prawne*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, t. LXXXIII, 2011, s. 311–322.
6. Majewski T., *Rehabilitacja zawodowa i zatrudnianie osób niewidomych i słabo widzących*, KIG-R, Warszawa 2004.
7. Mazur M., *Aksjologiczne konteksty pracy. Teoretyczne i empiryczne ujęcie tematyki wartości*, [w:] *Pedagogiczne aspekty zarządzania organizacją*, red. Szpakowski M, Dąbek E., Wydawnictwo Knowledge Innovation Center, Zamość 2014, s. 151–184.
8. Mazur-Mitrowska M., *Możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych na przykładzie wybranych opisów informacji o zawodach*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 3/2018, s. 85–100.
9. Mazur-Mitrowska M., *Sposoby poszukiwania pracy przez osoby niepełnosprawne*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”, 1/2018.
10. Patyk J., *Status prawny osób niepełnosprawnych*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1999.

11. Sękowski T., *Psychologiczne aspekty rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych zatrudnionych w warunkach pełnej i częściowej integracji*, UMCS, Lublin 2001.
12. Symela K., Woźniak I., *Podręcznik. Jak tworzyć informacje o zawodach funkcjonujących na rynku pracy?*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, Warszawa 2018.
13. *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*, Dz.U. z dnia 9 października 1997 r., Nr 123, poz. 776 z późn. zm.

Netografia

1. Diagnoza potrzeb i oczekiwań osób z niepełnosprawnością w zakresie kompetencji specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją, Raport metodologiczny, opracowanie: PFRON, Departament ds. Programów, Wydział Badań i Analiz: Góral B., Wójtowicz P., Warszawa 2018, <http://ips.uw.edu.pl/>.
2. Kwartalne i roczne dane z BAEL GUS 1993-IV kw. 2018 aktualizacja 25.03.2019 <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/index.php?c=page&id=81&pdf=1>
3. Kody niepełnosprawności i ich znaczenie: <http://partnerfirm.pl/kody-niepelnosprawnosci-i-ich-znaczenie/?print=pdf>.
4. Garbat M., *Bariery w systemie zatrudniania osób niepełnosprawnych*, praca doktorska, promotor: prof. dr hab. Maciej Żukowski, Poznań 2008, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu Wydział Ekonomii; <http://docplayer.pl/4765342-Bariery-w-systemie-zatrudniania-osob-niepelnosprawnych.html>.
5. Rehabilitacja zawodowa i społeczna oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych, <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-2018-511-t-j,16798906.html>
6. Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych
7. Dane demograficzne, <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/p,78,dane-demograficzne> https://www.csioz.gov.pl/fileadmin/user_upload/Wytyczne/statystyka/icd10tomi_56a8f5a554a18.pdf<http://docplayer.pl/4765342-Bariery-w-systemie-zatrudniania-osob-niepelnosprawnych.html>.
8. <http://www.tacyjakja.pl> – portal społecznościowy stworzony z myślą o osobach żyjących z chorobą przewlekłą (epilepsja, depresja).
9. www.tacysami.org.pl – strona internetowa Fundacji Tacy Sami.
10. www.klon.org.pl – strona internetowa organizacji pozarządowej Klon Jawor .
11. www.bezbarier.pl – portal internetowy dla osób niepełnosprawnych poszukujących pracy oraz pracodawców osób niepełnosprawnych.
12. www.ffmpeg.pl – strona internetowa Fundacji Fuga Mundi (pomoc osobom niepełnosprawnym, wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych).
13. <http://www.niepelnosprawni.pl/ledge> – portal dla osób niepełnosprawnych prowadzony przez Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji.

dr Monika MAZUR-MITROWSKA – Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Wydział w Radomiu, e-mail: monika.mazur.mitrowska@mscdn.edu.pl

dr Monika MAZUR-MITROWSKA – w projekcie PO WER *Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji – INFODORADCA+* pełniła role: członka Zespołu Konsultacyjno-doradczeo, eksperta branżowego, recenzenta, ewaluatora, moderatora paneli dyskusyjnych oraz webinarów, poświęconych upowszechnianiu wiedzy na temat produktów w postaci opisów Informacji o Zawodach.